

Crítica de llibres

SÁDABA, T. *Framing: el encuadre de las noticias. El binomio terrorismo-medios*. (1a ed.). Buenos Aires: La Crujía, 2008, 251 pàg.
ISBN: 978-987-601-028-3.

PER IOLANDA TORTAJADA

Professora dels Estudis de Comunicació de la Universitat Rovira i Virgili

yolanda.tortajada@urv.cat

Enquadrar la realitat per comunicar-la

Teresa Sádaba és doctora en comunicació per la Universitat de Navarra, de la qual és també professora. La seva tesi, titulada "La teoría del encuadre desde una perspectiva simbólica" i defensada el 2001, va tenir per objectiu precisament analitzar la teoria de l'enquadrament. *Framing: el encuadre de las noticias. El binomio terrorismo-medios* és l'evolució d'aquest treball, que ja va ser publicat el 2006 per Ulzama Ediciones en una primera versió (*Framing: una teoría de los medios de comunicación*).

Fa uns anys, Bryant i Miron (2004) van incloure la teoria del *framing* entre les "26 teories més destacades" de les relacions amb l'àmbit de la comunicació de masses. La revista *Journal of Communication* va publicar el març del 2007 un número especial sobre *agenda setting*, *priming* i *framing* amb l'objectiu de potenciar el coneixement sobre la teorització i la recerca en aquesta àrea. Aquestes són només dues mostres que ens indiquen l'actualitat i oportunitat del llibre de Sádaba en el camp de la comunicació.

La professora Sádaba tracta de respondre al llarg de l'obra un seguit de preguntes: "¿Qué es el *framing*?, ¿por qué tiene tanta relevancia?, ¿qué podemos aprender con él?, ¿para qué nos sirve?, ¿qué relación tiene con los medios de comunicación?" (pàg. 13). Aquesta tasca no és gens fàcil, ja que, d'una banda, trobem diverses definicions de *framing*, cadascuna amb matisos prou significatius, i, de l'altra, l'autèntic repte rau en operativitzar el concepte i estudiar els processos d'enquadrament. L'autora se'n surt prou bé i el resultat és un llibre teòric, ple de referències a autors i corrents, però també fa una proposta pròpia i exemplifica les seves afirmacions amb casos sobre les relacions entre mitjans i terrorisme. Malgrat aquesta doble vessant, cal tenir en compte que el llibre té molt més de marc teòric que no pas d'anàlisi empírica (els casos estudiats ocupen 27 de les 251 pàgines del llibre).

Al primer capítol, titulat "El origen de la teoría del *framing*", l'autora ubica aquest concepte dins del context de la sociologia interpretativa fent una breu introducció de l'interaccionis-

me simbòlic, la fenomenologia i l'etnometodologia, i en treu una primera definició: "Los *frames* de Goffman son formas transmitidas y compartidas por la sociedad, a través de las cuales se mira la realidad" (pàg. 35). Després d'analitzar, a continuació, la recerca sobre moviments socials, Sádaba suggereix que, tot i que els *frames* dels discursos dels mitjans són com mapes i que els enquadraments emprats als mitjans sorgeixen del treball periodístic, això és inherent a la dinàmica inevitable del propi fet mediàtic i no respon a una intencionalitat ideològica o a un desig exprés de poder. Per a l'autora, doncs, els enquadraments són part del procés significatiu de la notícia i fan possible la identificació de l'audiència amb el mitjà, tot i que autors com Gitlin creuen que els *frames* organitzen la realitat social des d'una posició dominant.

El segon capítol situa el *framing* en el context de la teoria de la comunicació. Si la idea dels enquadraments dels mitjans com a proveïdors de significats tancava el capítol anterior, en aquest, Sádaba planteja el debat sobre l'objectivitat: "La respuesta que ofrece la teoría del *framing* al objetivismo es negar sus postulados, ya que argumenta que, cuando cuenta lo que sucede, el periodista encuadra la realidad y aporta *su* punto de vista" (pàg. 68). L'autora introdueix seguidament les aportacions de la teoria de l'*agenda setting* i un nou debat: la relació *framing-agenda*. Mentre que McCombs i Ghanem consideren que el *framing* és un segon nivell de l'*agenda setting* (el nivell dels atributs, ja que els mitjans ens diuen com pensar sobre determinades coses), altres autors (entre els quals la mateixa Sádaba) creuen que no és així perquè l'enquadrament té a veure amb la interpretació i no amb l'accessibilitat, i els *frames* se situen sobretot en l'àmbit de la creació de les notícies i no tant en el dels efectes (la qual cosa no deixa de ser un altre debat). Dit això, el capítol se centra en la utilització del *framing* en la teoria de la comunicació fent referència a les aportacions dels autors i textos seminals, per confrontar la definició de *frame* com a selecció de la realitat o com a principi organitzador de les notícies.

Els dos capítols següents tracten, respectivament, la dimensió cultural i la dimensió representativa del *framing*, fet que

permet l'autora d'introduir la seva proposta i encarar els enquadraments des de la perspectiva simbòlica. "La perspectiva simbòlica del *framing* subraya, sobre todo, la relación de los *frames* con contextos culturales concretos, entendiendo la cultura como el ámbito compartido de acciones y significados" (pàg. 113). Gràcies al discurs dels mitjans, les persones construïm significats i alhora els periodistes desenvolupen aquests significats a causa d'una determinada opinió pública, per la qual cosa, allò que acaba sent rellevant per a l'explicació és, especialment, la transacció comunicativa que es produeix entre periodistes i audiències, ja que els primers, a més de tenir en compte els seus valors personals i professionals, tenen en compte la cultura i la societat de la qual formen part. Tot i així, a la dimensió cultural cal afegir la dimensió representativa per superar una mancança habitual en els desenvolupaments teòrics sobre el *framing*, que s'han ocupat més del coneixement en si que no pas del que es coneix i, en conseqüència, no han explicat prou la transformació que es produeix entre els esdeveniments i el que apareix als mitjans. Sádaba recull l'afirmació de Geertz que els símbols tenen la capacitat de ser representacions *de* i *per a* la realitat. Els símbols, doncs, expressen el món i alhora li donen forma. El de la transacció comunicativa i el de la doble capacitat representativa dels símbols són els dos principis més rellevants de la perspectiva simbòlica del *framing*.

L'autora conclou dient que hem de pensar la teoria de l'enquadrament més enllà de les cognicions selectives i la transposició de coneixements, sense interpretar els *frames*, fent referència només a aspectes puntuals o a característiques concretes, com ara la selecció, el mateix contingut textual o l'enfocament ideològic, i superant visions reduccionistes, com ara la de Lakoff, que només se centren en el llenguatge i donen tot el protagonisme de la creació de *frames* als partits polítics. Més aviat s'ha de parlar de producció simbòlica compartida i tenir en compte que "el conocimiento del periodista está ligado a su tarea comunicadora y ésta es la nota distintiva que tiene que subrayar una teoría del encuadre aplicada a los medios de comunicación" (pàg. 212).

Independentment que es pugui compartir o no l'aposta de Teresa Sádaba per la perspectiva simbòlica del *framing*, el llibre ens permet tenir un panorama acurat dels autors que han desenvolupat el concepte i els debats que han sorgit al seu voltant. És un llibre valuós per als estudiosos de la teoria dels mitjans perquè connecta el concepte d'enquadrament i els seus desenvolupaments actuals amb els corrents teòrics que el van fonamentar, i presenta els debats al voltant del concepte, la qual cosa ens permet arribar a conclusions pròpies. És una obra que els estudiosos del tema podran complementar també amb els articles publicats al número 1 del volum 57 de la revista *Journal of Communication* (on trobem debats posteriors al llibre, tot i que apunten en el mateix sentit) i una obra senyera d'aquest camp com és *Frame Analysis*, d'Erving Goffman, traduïda al castellà pel CIS el 2006.

Bibliografia

BRYANT, J.; MIRON, D. "Theory and Research in Mass Communication". A: *Journal of Communication*, desembre de 2004, núm. 54.

GOFFMAN, E. *Frame Analysis. Los marcos de la experiencia*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas, 2006.

JOURNAL OF COMMUNICATION. *Special Issue on Framing, Agenda setting, & Priming: Agendas for Theory and Research*. Nova York: Blackwell Publishing. Vol. 57 (2007), núm. 1.